
ДУХАНІНА Н.М.,
кандидат педагогічних наук,
доцент, кафедра англійської
мови гуманітарного спрямування
№3, Національний технічний
університет України «Київський
політехнічний інститут
ім. Ігоря Сікорського»,
м. Київ, Україна

АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО: ПРОБЛЕМИ, ПРОЦЕСИ, ПІДХОДИ

Статтю присвячено розгляду нагального питання впровадження в навчальний процес вищої технічної школи академічного інішомовного письма як відповідність викликам часу та активного входження до світової наукової спільноти. Розглянуто основні підходи до навчання письма та етапи їх застосування. Наведено основні характеристики наукових текстів. Акцентовано на теоретичних і методичних питаннях навчання студентів реферуванню й анотуванню інішомовної наукової літератури.

Ключові слова: академічне письмо, проблеми академічного письма, підходи до академічного письма, інішомовна академічна грамотність, студенти технічних спеціальностей.

Статья посвящена рассмотрению острой проблемы внедрения в учебный процесс высшей технической школы академического иноязычного письма как ответ на вызовы времени и активного вхождения в мировую науку. Рассмотрены основные подходы к обучению письму и этапы их применения. Приведены основные характеристики научных текстов. Акцентировано на теоретических и методических вопросах обучения студентов реферированию и аннотированию научной литературы на иностранном языке.

Ключевые слова: академическое письмо, проблемы академического письма, подходы к академическому письму, иноязычная академическая грамотность, студенты технических специальностей.

The article is devoted to the topical issue of introduction of foreign language academic writing in educational process of technical universities. The main approaches to teaching writing are studied as

© ДУХАНІНА Н.М., 2018

well as their stages. The main characteristics of scientific texts are given. The theoretical and methodical aspects of teaching students to summarize and annotate foreign scientific literature are considered.

Key words: *academic writing, problems of academic writing, approaches to academic writing, foreign language academic literacy, students of technical specialties.*

Постановка проблеми.

В умовах динамічних соціально-економічних та суспільно-політичних змін постає питання щодо підготовки висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців з новим типом мислення, здатних швидко реагувати на досягнення науково-технічного прогресу, поглиблювати, систематизувати й активізувати свої знання для розв'язання різноманітних завдань, готових до постійного саморозвитку та самовдосконалення. Особливо актуальним є питання щодо іншомовної підготовки фахівців, яка дозволяє особистості ефективно взаємодіяти у світовому інформаційному просторі, здійснювати міжкультурну комунікацію як в письмовій, так і усній формах. Перед вищими навчальними закладами стоїть завдання щодо інноваційного системного навчання академічного іншомовного писемного мовлення студентів немовних спеціальностей з метою забезпечення їх необхідними знаннями та інструментами, що є необхідними для функціонування в професійній і науковій спільноті та спілкуванні за допомогою мережі Інтернет.

Отже, актуальність проблеми, що розглядається, обумовлена недостатньою ефективністю традиційного на-

вчання академічного іншомовного писемного мовлення студентів немовних спеціальностей, викликаного, перш за все, недостатнім висвітленням методики навчання академічного письма студентів технічних спеціальностей, відсутністю навчальних дисциплін у технічних ВНЗ таких як «English for Academic Purposes» («Academic English», «Academic Writing» та ін.), відсутністю фахівців, які повинні їх викладати, низьким рівнем сформованості вмінь студентів академічного писемного мовлення не лише іноземною, а й українською мовою тощо.

Аналіз актуальних досліджень.

Проблема навчання писемного мовлення знаходиться в центрі уваги вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких А. Береснева, Е. Васильєва, С. Кожушко, Г. Кривчикова, О. Тарнопольський, О. Устименко, Т. Яхонтова, Н. Brown, E. Samara, V. Steele та інші. Питання щодо підвищення якості інтелектуальних текстових продуктів та рівня підготовки дослідників сприяло появі навчальних посібників і підручників: «Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація» (Ю. Сурмін), «Академічне письмо: процес, продукт і практика» (І. Короткіна), «Академічне письмо: статті IMRAD» (Н. Попова, Н. Коптяєва). Особливості навчання студентів анотуванню

та реферуванню текстів знайшли відображення у працях О. Єгорова, **О. Горошко, Г. Гребінник, Г. Дідович, Г. Комової, В. Лутовинової, О. Радзівської, Є. Шкурко.**

Мета статті полягає в тому, щоб розглянути процеси у вищій технічній школі щодо академічного іншомовного письма як нагальної потреби і відповідності сьогоденню, формування іншомовної академічної грамотності та культури студентів технічних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукової літератури засвідчує, що існує необхідність впровадження академічного письма як дисципліни у процес іншомовної підготовки студентів технічних спеціальностей, розробити відповідні програми і курси, відкрити центри, що сприяють формуванню іншомовної академічної грамотності та культури студентів, які тісно пов'язані з вивченням академічної лексики, формуванням навичок академічного читання, розвитком умінь академічного мовлення та академічного письма.

Сьогодні немає єдиного трактування та розуміння поняття «академічне письмо» і хто його повинен викладати, проте науковці погоджуються, що необхідно цілеспрямовано готувати педагогів/фахівців, які викладатимуть «академічне письмо» як окрему дисципліну чи кредитний модуль. Зазначимо, Е. Меркулова підкреслює, що на сьогодні не всі викладачі іноземної мови у вузі мають достатній власний практичний досвід написання академічних текстів іноземною чи рідною мовою. І навіть при наявності власного позитивного досвіду щодо представлення результатів своїх досліджень іноземною мовою, у викладача, що читає дисципліну «English for Academic Purposes» («Academic

English», «Academic Writing») залишаються труднощі, пов'язані з необхідністю знаходити найбільш ефективні технології для успішної трансляції індивідуального наукового досвіду для різнопідготовлених аудиторій. Дана ситуація ускладнюється тим, що виникає потреба у доборі власних прийомів і методів роботи, оскільки цей аспект не є предметом спеціального навчання в педагогічних вузах [10].

За спостереженнями викладачів та науковців, у студентів технічних спеціальностей вміння і навички письма, зокрема й академічного, відстають від рівня сформованості інших видів мовленнєвої діяльності. Зазвичай у вищій технічній школі різні види писемної діяльності розглядаються як засіб навчання студентів і не є предметом цілеспрямованого навчання наукового письма іноземною мовою. Таким чином, доцільно почати знайомство з академічним письмом на ступені бакалаврату, де студенти матимуть можливість ознайомитись з теоретичними питаннями стилістики наукового тексту, презентації власних думок та запозичень з різних джерел, їх правильного оформлення, подання літератури у статті.

Безумовно, високий рівень іншомовної підготовки студентів та їх участь у науково-дослідницькій діяльності сприяють більш ефективному засвоєнню академічного письма. Вважаємо, що впроваджувати вивчення дисципліни «Академічне письмо» доцільно в магістратурі, коли студенти технічних спеціальностей опанували навчальні дисципліни «Іноземна мова» та «Іноземна мова професійного спрямування», без яких формування іншомовної академічної грамотності та культури студентів унеможливується. На рівні магістратури студенти здатні опанувати специфіку письмо-

вого мовлення, поняття академічного стилю та наукового дискурсу, структурно-композиційні, мовні особливості різножанрових текстів академічного дискурсу, оформлення цитувань та посилань за міжнародними вимогами. Доцільними, на нашу думку, є виконання практичних завдань (написання есе, анотацій, тез доповідей, статей тощо), які сприятимуть формуванню та розвитку умінь і навичок роботи з іноземними науковими текстами, створення первинних і вторинних документів.

У процесі навчання академічного письма у студентів розвивається комплекс лінгвістичних (мовні, синтаксичні та стилістичні) та аналітично-синтетичних умінь обробки інформації, що уможливує створення якісного тексту, виконаного відповідно до вимог жанру. На нашу думку, І. Короткіна влучно окреслює коло основних знань, умінь і навичок, що підлягають засвоєнню у процесі вивчення курсу з академічного письма, а саме студенти мають *знати*: основні принципи нелінійної побудови наукового (академічного) тексту як цілісної системи; принципів відмінності наукового тексту від публіцистичного і художнього; міжнародні норми і вимоги, що висуваються до наукового тексту; *вміти*: логічно впорядковувати текст і організовувати його елементи; користуватися різними моделями і технологіями академічного письма в роботі з текстом; взаємодіяти з читачем, розуміти і поважати чужу точку зору; висувати і обґрунтовувати власну гіпотезу, формулювати тези і вибудовувати текст від гіпотези до висновків; критично оцінювати, добирати, узагальнювати і використовувати інформацію з різних джерел; неупереджено, об'єктивно на основі логіки і фактів обґрунтовувати власну думку, уникаючи різних видів

плагіату; використовувати різні типи логічного порядку і методи аргументації; писати синтаксично узгоджений і логічно зв'язний текст; висловлювати свої думки ясною і точною мовою; *володіти*: технологіями генерації власних ідей; навичками побудови тексту на основі моделей; парафразу і цитування; побудови зв'язного і логічно упорядкованого тексту; використання критеріїв оцінки академічного тексту в застосуванні до свого і чужого тексту; виправлення складних синтаксичних і логічних помилок [8].

У результаті успішного засвоєння курсу, студенти зможуть ефективно продукувати якісні тексти іноземною мовою, що пов'язані з їхньою професійною та науковою діяльністю. В інформаційній сфері документи розподіляють на три категорії: первинні (науковий звіт, стаття, монографія, підручник), вторинні (бібліографічний опис, анотація, реферат, огляд, фактографічна довідка) та змішані (аналітичні та прогностичні огляди) [9, с. 16]. Викладання академічного письма у вузі передбачає оволодіння студентами навичками перекладу, складання анотацій, оглядів, рефератів, представлення результатів науково-дослідницької діяльності (тези доповідей, статті) тощо.

Загалом, вважають, що академічне письмо послуговується формулою, що містить три «П»: процес, продукт і практика. Продуктом письма є науковий текст, адресований читачам, кожен з яких має свої інтереси, погляди і досвід дослідження. Таким чином, для читачів текст є готовим продуктом, для автора є не стільки продуктом, скільки результатом індивідуального процесу, за яким стоїть не менший власний досвід створення інших текстів, тобто практика [10].

У сучасній методиці викладання іс-

нують три підходи навчання писання: текстовий (textual approach), жанровий (genre approach) та процесуальний (process approach) [5; 7; 13]. Текстовий підхід полягає в опрацюванні студентами писемних текстів, що служать зразками для написання подібних. В основі текстового підходу ключовою є орієнтація на сам текст, його структуру, лексичні та граматичні конструкції, необхідні для написання текстів жанрів наукового стилю. Цей підхід не звертає увагу на мету та процес створення тексту.

Жанровий підхід орієнтується на комунікативні цілі, наміри та потреби писемної комунікації, на усвідомлення того, як досягається спілкування між адресантом та адресатом.

Процесуальний підхід робить основний акцент на процесі створення писемного тексту, на його редагуванні з метою вдосконалення та досягнення бажаного комунікативного наміру. Згідно з цим підходом процес написання текстів поділяється на такі етапи: 1) prewriting (етап планування – генерування та організація ідей, збір інформації, обговорення), 2) writing/drafting (етап реалізації задуму – написання тексту) 3) revising/editing/post-writing (етап рецензування та редагування).

Для створення наукових текстів важливі усі три підходи, проте, на наш погляд, перевагу слід віддати процесуальному підходу, що дозволяє студентам поступово засвоїти етапи написання наукових текстів, зосереджуючись на мовному та композиційному аспектах. Він передбачає поступове та циклічне формування стилістичних навичок, вчить висловлювати думки у писемній формі, акцентуючи увагу на змісті наукового тексту.

Вважають, що нова філософія навчання наукової писемної творчості

полягає у методично обґрунтованому, збалансованому і зваженому застосуванні підходів з урахуванням лінгвістичних особливостей предмета навчання, професійної специфіки і базового рівня учнівської аудиторії [11]. І. Панченко та І. Малиновська порівнюючи різні підходи до викладання академічного письма у вітчизняній та зарубіжній лінгводидактиці, приділяють особливу увагу дихотомії «письмо як процес – письмо як результат». Науковці підкреслюють, що підходи «Product approach» та «Process approach» мають власні переваги, які визначають обсяги, терміни і навчальний етап їх застосування в різних аудиторіях в залежності від цілі письмового повідомлення ступеню мовної підготовки, індивідуальних вподобань викладача, а також тривалості навчання. Так, для непідготовленої аудиторії за умови дефіциту навчальних годин більш ефективним є «Product approach», який надає оригінальні мовні моделі, забезпечує концентрацію на плані, стилі, організації та граматиці. Такий підхід варто використовувати під час опрацювання коротких, досить клішованих текстів з фіксованою структурою: автобіографії, резюме, заявки на грант, анотації. Підхід «Process writing» є більш ефективним при написанні дискусійних есе, розгорнутих розвідок, монографій і надає можливості для розкриття суб'єктом письма своєї індивідуальності в тексті, уможливорює відтворення вільного перебігу його думки [11].

Ціллю наукового тексту є ознайомлення читачів з результатами наукового дослідження. Науковий текст виступає способом подання наукової інформації, яка вчить особистість мислити науково, аналізувати та критично оцінювати представлену інформацію, розвиває об'єктивність і повагу

до інших ідей, здатність генерувати власні думки. Основними характеристиками наукового тексту є його унікальність, чітка організація, структура і композиційна завершеність, інформативний зміст. У роботі Ю. Сурміна детально представлено загальні вимоги до наукового тексту [12].

У процесі вивчення дисципліни «Академічне письмо» викладачі знайомлять студентів із різними видами наукових текстів, вчать студентів шукати та визначати ідею тексту, читати та розуміти текст, виокремлюючи поняття і деталі (головне та другорядне), аналізувати та систематизувати інформацію, співвідносити нову інформацію з відомою, логічно впорядковувати текст та організовувати його елементи, писати реферати і анотації наукових статей, створювати власний продукт.

Робота з анотування та реферування іншомовних текстів повинна складатись із кількох етапів. Перший етап доцільно присвятити теоретичному огляду понять «реферат» та «анотація», специфіці процесів реферування та анотування текстів іноземною мовою, особливостям мови та стилю, спільним та відмінним рисам реферату та анотації. Другий етап полягає у практичній підготовці студентів до написання реферату або анотації. Проводиться робота безпосередньо з текстовим матеріалом. Цей етап передбачає виконання різних вправ, спрямованих на опрацювання фахових термінів, формування умінь виділяти основні та другорядні факти, співвідносити окремі частини тексту, складати логічний план, узагальнювати викладені факти [2]. На завершальному етапі студентам пропонується написати реферат або анотацію прочитаного та опрацьованого тексту. При написанні тренувальних рефе-

ратів та анотацій слід звернути увагу на типові помилки, такі як перенасиченість інформації, викривлення змісту, порушення композиції, відсутність логічних зв'язків. При написанні анотації непотрібно переказувати зміст статті та давати власну оцінку роботі, бажано використовувати прості речення, що містять пасивні конструкції, однорідні присудки, дієприкметникові звороти, безособові речення. Рекомендуємо проводити захист рефератів та анотацій студентів одного і того ж тренувального тексту з метою порівняльного аналізу та формування умінь виправляти орфографічні, лексико-граматичні та пунктуаційні помилки у текстах, що укладені іншими студентами.

Серед основних ускладнень, які виникають у студентів при написанні академічних текстів, виділяють: недотримання структури та об'єму різножанрових наукових текстів, використання ненаукового стилю викладу інформації, порушення логіки викладу, специфіки використання лексики й граматики в наукових текстах, невміння правильно оформляти літературні джерела, цитати та посилання, низький рівень унікальності роботи. Також до труднощів можна віднести: недостатній рівень володіння іноземною мовою, різні рівні сформованості тих чи інших умінь та навичок (наприклад, одні студенти добре володіють дослідницькими вміннями, проте не вміють чітко висловлювати свої думки, використовувати відповідні науковому і діловому мовленню лексичні одиниці, граматичні форми; інші володіють вміннями викладення думок у письмовій формі, проте у них слабо розвинені вміння аналітико-синтетичної обробки інформації тощо). Таким чином, необхідність збереження балансу між частинами нау-

кового дослідження та його поданням на розгляд громадськості потребує доцільного використання мовно-стилістичних одиниць іноземної мови.

Висновки. Вихід університетів на міжнародний рівень зумовлює необхідність розробляти та удосконалювати програми навчальних дисциплін, спецкурсів, що сприяють формуванню іншомовної академічної грамотності та культури студентів технічних спеціальностей. Навчання академіч-

ному письму у вузі полягає в отриманні студентами теоретичних знань та відпрацюванні практичних навичок, пов'язаних з необхідністю грамотно й ефективно писати іноземною мовою, продукувати якісні тексти наукового стилю. Під час реалізації процесуального підходу маємо наголосити на важливості створення тренувальних, аналітичних, конструктивних і творчих вправ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабенко Т. Теоретична модель навчання академічного іншомовного письма / Т. Бабенко // Молодь і ринок. – 2016. – № 3. – С. 112-116. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2016_3_24
2. Байдак Л. І. Анутовання та реферування як ефективні прийоми роботи з іншомовною фаховою літературою [Електронний ресурс] / Л. І. Байдак // *Strategiczne pytania światowej nauki. - Volume 13. Filologiczne nauki. - Przemysł : Nauka i studia*, 2015. – С. 3-5.
3. Безлюдний О. Особливості формування вмінь і навичок роботи з іншомовним текстом зі спеціальності / О. Безлюдний // *Нова педагогічна думка*. – 2014. – № 2. – С. 52-55. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2014_2_17
4. Валеева Л.А. Развитие навыков академического письма у студентов неязыкового ВУЗа / Л.А. Валеева, А.Ф. Сиразеева, А.Ф. Морозова // *Современные проблемы науки и образования*. – 2015. – №32.
5. Васильєва Е.В. Навчання студентів мовних спеціальностей написання наукового проблемно-тематичного повідомлення англійською мовою: автореферат дис...канд. пед. наук.13.00.02 / Васильєва Ельза В'ячеславівна. – Київ, 2005.–24с.
6. Власова Г.В. Аналітико-синтетична переробка інформації : навч. посіб. / Г.В. Власова, В.І. Лутовина, Л.І. Титова. – К. : ДАККіМ, 2006. – 290 с.
7. Дзіман Г. М. Жанрово-стилістичні аспекти формування англomовної компетентності студентів-магістрантів у письмі / Г. М. Дзіман // *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки*. – 2014. – Вип. 119. – С. 51-54. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdriP_2014_119_16
8. Короткина И.Б. Академическое письмо: процесс, продукт и практика : учеб. пособие для вузов / И. Б. Короткина. – М. : Издательство Юрайт, 2016. – 295 с.
9. Лутовина В.І. Реферування як процес мікроаналітичного згортання інформації : практ. посіб. / В.І. Лутовина; наук. ред. Г.М. Швецова-Водка; АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – К., 2007. – с.73.

10. Меркулова Е.Н. Академическое письмо на английском языке в российском вузе: проблемы и решения <http://ej.kubagro.ru/2016/09/pdf/49.pdf>
11. Панченко І.М. Академічне письмо як необхідна складова підготовки докторів філософії з англійської мови фахового спрямування: лінгводидактичний аспект [Електронний ресурс] / І.М. Панченко, І.В. Малиновська. – Режим доступу: http://langcenter.kiev.ua/Lingvistika%202017/17_Ranchenko_Malynovska.pdf
12. Сурмін Ю. П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація : навч.-метод. посіб. / Ю.П. Сурмін. – К. : НАДУ, 2008. – 184 с
13. Тарнопольський О.Б. Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою / О.Б. Тарнопольский, С.П. Кожушко. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 288 с.

TRANSLITERATION OF REFERENCES:

1. Бабенко Т. Теоретична модель навчання академічного інішомовного письма / Т. Бабенко // Молодь і ринок. – 2016. – № 3. – С. 112-116. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2016_3_24
2. Байдак Л. І. Анотування та реферування як ефективні прийоми роботи з інішомовною фаховою літературою [Електронний ресурс] / Л. І. Байдак // *Strategiczne pytania światowej nauki. - Volume 13. Filologiczne nauki. - Przemyśl : Nauka i studia*, 2015. – С. 3-5.
3. Безлюдний О. Особливості формування вмінь і навичок роботи з інішомовним текстом зі спеціальності / О. Безлюдний // *Нова педагогічна думка*. – 2014. – № 2. – С. 52-55. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2014_2_17
4. Валеева Л.А. Развитие навыков академического письма у студентов неязыкового ВУЗа / Л.А. Валеева, А.Ф. Сиразеева, А.Ф. Морозова // *Современные проблемы науки и образования*. – 2015. – №32.
5. Васильева Е.В. Навчання студентів мовних спеціальностей написання наукового проблемно-тематичного повідомлення англійською мовою: автореферат дис...канд. пед. наук.13.00.02 / Васильева Ельза В'ячеславівна. – Київ, 2005.–24с.
6. Власова Г.В. Аналітико-синтетична переробка інформації : навч. посіб. / Г.В. Власова, В.І. Лутовинова, Л.І. Титова. – К. : ДАКККиМ, 2006. – 290 с.
7. Дзіман Г. М. Жанрово-стилістичні аспекти формування англомовної компетентності студентів-магістрантів у письмі / Г. М. Дзіман // *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки*. – 2014. – Вип. 119. – С. 51-54. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2014_119_16
8. Короткина И.Б. Академическое письмо: процесс, продукт и практика : учеб. пособие для вузов / И. Б. Короткина. – М. : Издательство Юрайт, 2016. – 295 с.
9. Лутовинова В.І. Реферування як процес мікроаналітичного згортання інформації : практ. посіб. / В.І. Лутовинова; наук. ред. Г.М. Швецова-Водка; АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – К., 2007. – с.73.
10. Меркулова Е.Н. Академическое письмо на английском языке в российском вузе: проблемы и решения <http://ej.kubagro.ru/2016/09/pdf/49.pdf>

11. Панченко І.М. Академічне письмо як необхідна складова підготовки докторів філософії з англійської мови фахового спрямування: лінгводидактичний аспект [Електронний ресурс] / І.М. Панченко, І.В. Малиновська. – Режим доступу: http://langcenter.kiev.ua/Lingvistika%202017/17_Panchenko_Malynovska.pdf
12. Сурмін Ю. П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація : навч.-метод. посіб. / Ю.П. Сурмін. – К. : НАДУ, 2008. – 184 с
13. Тарнопольський О.Б. Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою / О.Б. Тарнопольський, С.П. Кожушко. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 288 с.

ACADEMIC WRITING: PROBLEMS AND PROCESSES, APPROACHES

DUHANINA N.M.,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Department of English Language of Humanitarian Aid №3, National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute. Igor Sikorsky», Kyiv, Ukraine